

ślańskiego. Jednak poszukiwanie przyczyn tych zjawisk jest zbyt jednostronne, ukierunkowane na elementy socjologiczne oraz psychologiczne. Oczywiście dobrze, że się tych przyczyn szuka, bada je i dostrzega. Jednak wiele sformułowań jest zbyt uogólniających, mają one wręcz być swoistym ideowym i teoretycznym panaceum na wielkie problemy, które przynosi codzienne życie oraz postawy poszczególnych osób.

Wydaje się, że książka ta może być pewnym materiałem interesującym także dla Kościoła w Polsce. Może nie ma jeszcze tutaj tak wielu i tak bulwersujących wydarzeń, ale jawiące się poszczególne problemy mają już miejsce i określone reperkusje. Zresztą recepcja tych zjawisk w Polsce odbywa się na zupełnie innych płaszczyznach, ale jednocześnie zapewne i z tej racji zapadają one o wiele bardziej głęboko w negatywny sposób oraz jednocześnie kształtują obraz samego chrześcijaństwa. Jego erozja wydaje się jeszcze bardziej niebezpieczna niż to jest powszechnie dostrzegane oraz rozeznawane. Wydaje się, że środowiska kościelne widzą to jeszcze wyraźniej, choć nie zawsze o tym chętnie mówią.

Zatem nasuwa się pewien bardziej ogólny wniosek, w sferze perspektyw spojrzenia na prezentowane w książce wielorakie zjawiska. Jeżeli rodzące się, a następnie formowane powołanie a w dalszej perspektywie i posługa kapłańska nie będą widziane przede wszystkim w kategoriach wiary oraz powołania danego przez Boga wówczas mogą dochodzić do głosu tak dramatyczne sytuacje. Kapłaństwo sakramentalne to ostatecznie łaska dana przez Boga, a z innej strony oczywiście otwartą pozostaje kwestia współpracy z nią ze strony powołanego.

Bp Andrzej F. Dziuba

Ks. Daniel Kistela, *Dzieje miejscowości i parafii Zajączki (1904-2004), Zajączki, Parafialny Oddział Akcji Katolickiej przy Parafii św. Franciszka z Asyżu w Zajączkach, 2004, ss. 137, ilustr.*

Parafia, jak powszechnie wiadomo, tworzy podstawowe ramy dla życia i praktyk religijnych ogółu wiernych. Na przestrzeni wieków to właśnie w parafii odbywały się, z zachowaniem hierarchii, spotkania ludzi wszystkich stanów i mimo dystansu społecznego rodziła się swoista solidarność „małej ojczyzny”, wspólnota losów znaczonego rytmem wspólnych przeżyć, świąt, wydarzeń codziennych i nadzwyczajnych.

Druga połowa XI i cały wiek XII definitywnie i na długie stulecia ukształtowały sieć polskich diecezji w ramach metropolii gnieźnieńskiej, a także stworzyły ich wewnętrzną organizację. Rosta zatem liczba kościołów parafialnych

z posługami dla ogółu. Około 1200 roku było ich zapewne blisko tysiąc. W ciągu XIV i XV wieku nastąpił dalszy rozwój sieci parafialnej. Można w przybliżeniu przyjąć, że na obszarze odpowiadającym dzisiejszym granicom Polski w 1300 roku istniało około trzech tysięcy parafii, zaś dwieście lat później już prawie sześć tysięcy. Sieć parafialna rozwijała się na obszarach środkowej i wschodniej części gnieźnieńskiej prowincji kościelnej. Dla przykładu w ogromnej diecezji krakowskiej, obejmującej historyczną Małopolskę aż po Lublin i Siedlce, w 1325 roku było 467 parafii, a w początkach XVI wieku prawie dziewięćset. U schyłku średniowiecza w granicach obu państw jagiellońskich funkcjonowało około czterech tysięcy katolickich wspólnot parafialnych stanowiących, dla wchodzących w ich skład wiernych, podstawowe ramy życia religijno-kulturowego.

Okragła, setna rocznica powstania parafii stanowi wspaniałą okazję, aby pokazać obecnemu pokoleniu przeszłość naszych okolic. Publikacja zatytułowana *Dzieje miejscowości i parafii Zajączki (1904-2004)* jest pierwszym tak obszernym opracowaniem tego tematu. Jej autorem jest rodak ks. mgr lic. Daniel Kistela.

Tytuł pracy podkreśla, że wydarzenia lokalne zawsze pozostawały w łączności z dziejami parafii. Chociaż istnienie parafii datuje się dopiero od 1904 roku, to przecież miejscowość Zajączki była już od 1565 roku filią parafii w Dankowie.

Monografia składa się z pięciu rozdziałów. Została również poprzedzona przedmową, której autorem jest znakomity historyk i wielki kapłan ks. prof. Jan Związek. Niewątpliwie podnosi to jej walor naukowy.

Rozdział pierwszy traktuje o różnej przynależności administracyjnej miejscowości Zajączki na przestrzeni dziejów państwa polskiego. Sporo uwagi Autor poświęca etymologii, czyli pochodzeniu, samej nazwy Zajączki stwierdzając jednakowe prawdopodobieństwo zaliczenia jej do nazw rodowych i patronimicznych (odojcowskich), jak i do topograficznych czy służebnych. Na podstawie posiadanych źródeł przedstawia także demograficzny obraz miejscowości ukazując zróżnicowanie posiadania gruntów wśród włościan, ofiarność oraz liczbę jej mieszkańców na przestrzeni wieków. W tym miejscu należy podkreślić, że największą liczbą wiernych parafia cieszyła się w 1939 roku (3142, obecnie 2200). Kwestia edukacji znajduje również tutaj swoje odzwierciedlenie. Szczególną uwagę Autor skupia na dziejach szkolnictwa elementarnego w kontekście przemian historycznych.

Drugi rozdział monografii jest prezentacją kościoła filialnego w Zajączkach. Ks. Kistela ukazuje w nim zakres wpływu Reformacji na terenie Ziemi Wieluńskiej, okoliczności wydania edyktu z 1565 roku przez króla Zygmunta Augusta zezwalającego na wybudowanie drewnianego kościoła pod wezwaniem św. Zygmunta, jego uposażenie oraz zabudowania mieszkalne i gospodarcze. Dopełnieniem powyższych stwierdzeń jest kolejny rozdział, w którym

omówione zostały sprawy dotyczące przynależności kościelnej w poszczególnych okresach historii Polski. Ukazane są tu także zabiegi u władz duchownych i administracyjnych o utworzenie nowej parafii oraz jej zasięg terytorialny po wyodrębnieniu z parafii Danków. Z przytoczonych przez Autora danych wynika, że była to jedna z mniejszych parafii na tym obszarze.

Rozdział czwarty opracowania dotyczy dziejów nowego kościoła (między innymi : jego układu architektonicznego), lokalizacji cmentarza grzebalnych i wyposażenia wewnętrznego świątyni. Trzeba podkreślić, że kościół w Zajączkach posiada dość bogaty wystrój, a większość zabytków pochodzi z czasów wczesnego baroku.

W ostatnim rozdziale Autor uwypukla rolę kapelanów w posłudze duszpasterskiej i ich losy przy kościele filialnym w Zajączkach. Specjalną uwagę kieruje jednak na proboszczów przybliżając kolejno ich sylwetki oraz wkład w rozwój parafii. Tak zarysowany obraz kapłanów pełniących kolejno funkcje proboszczów niewątpliwie pozwala lepiej zrozumieć dzieje wspólnoty parafialnej w Zajączkach. Charakteryzując aspekt uposażenia duchowieństwa ks. Kistela trafnie zauważa, że parafia nie była bogatą placówką, a mimo to jej mieszkańcy rozpoczęli budowę murowanego kościoła w okresie największego kryzysu gospodarczego Polski z lat 1929-1935. Ostatni problem tego rozdziału odnosi się do życia religijnego parafian. Został on opracowany w oparciu o wizytacje biskupie, dziekańskie i kroniki metrykalne. Jego treść podkreśla wykaz kapłanów oraz sióstr zakonnych pochodzących z parafii. Spośród Ruchów i Stowarzyszeń Katolickich działających w parafii należy zaznaczyć w tym miejscu działalność Bractwa św. Rocha oraz Parafialnego Oddziału Akcji Katolickiej (POAK). Obydwa te Stowarzyszenia istniały już w okresie przedwojennym.

Monografia ks. Kisteli posiada także aneks zawierający wykaz proboszczów i wikariuszy pracujących w parafii Zajączki w okresie stu lat jej istnienia. Nadto publikację ubogacając dołączone ilustracje, które przybliżają czytelnikowi dzieje parafii.

Przytoczony zbiór dokumentacji archiwalnej proveniencji kościelnej i państwowej oraz literatury dowodzi ogromnej erudycji Piszącego. Mimo że materiały źródłowe są niepełne, to jednak Autorowi udało się utrwalić wiele wydarzeń z naszej przeszłości. Wartość tego studium jest niepodważalna a także ma duże znaczenie dla badań regionalnych. Obraz, który został w nim naszkicowany pozwala współczesnemu czytelnikowi lepiej poznać historię miejscowości i parafii Zajączki od czasów zamierzchłych aż do lat ostatnich. Starsze pokolenie mieszkańców i parafian ma okazję, aby przypomnieć sobie i jednocześnie utrwalić wiedzę dotyczącą dziejów naszej „małej ojczyzny”. Myślę, że książka ta powinna być również odnotowana w literaturze obcojęzycznej. W ramach poznania przeszłości „małych ojczyzn” publikacja winna stać się lekturą w edukacji humanistycznej młodego pokolenia.

Publikacja jest napisana dobrym, jasnym językiem. Nie ulega wątpliwości, że będzie ważną pozycją dla badaczy i miłośników historii oraz trafi pod strzechy wszystkich parafian. Rozprawa została napisana na seminarium naukowym z zakresu historii Kościoła na Wydziale Historii Kościoła Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie pod kierunkiem Ks. prof. dr hab. Jana Związka.

Czesław Mazurek

E. Matulewicz, *Świętość chrześcijanina według błogosławionego Jerzego Matulewicza*, Wyd. Księżę Marianów, Warszawa – Lublin 2003, ss. 300.

Zanim przedstawię treść prezentowanej książki, wpieryw napiszę kilka zdań o bł. Jerzym Matulewiczu. Urodzony koło Mariampola na Litwie, wykształcony w Kielcach, Warszawie, Petersburgu i Fryburgu, był biskupem Wilna w latach 1918 – 1925. Odnowił Zakon Marianów, przekształcając go w Zgromadzenie Księżę Marianów. Założył dwa żeńskie zgromadzenia zakonne – Sióstr Ubogich Niepokalanego Poczęcia (1918) i Sióstr Służebnic Jezusa w Eucharystii (1923 – 1924). Na Uniwersytecie we Fryburgu uzyskał doktorat z teologii dogmatycznej. Był profesorem i wicerektorem Akademii Duchownej w Petersburgu, a od 1911 r. przełożonym generalnym Zgromadzenia. W mariańskim nowicjacie i Domu Studiów we Fryburgu wykładał ascetykę i mistykę księżom marianom studiującym na tamtejszym Uniwersytecie. Założył domy marianów m. in. w Stanach Zjednoczonych, w Warszawie na Bielanach i na Pradze, w Mariampolu na Litwie. W 1925 r. został mianowany przez Piusa XI arcybiskupem i posłany jako Wizytator Apostolski do Kowna. Zorganizował litewską prowincję kościelną i przygotował projekt konkordatu Litwy ze Stolicą Apostolską. Po jego śmierci 27.01.1927 r. papież Pius XI powiedział, że był to „człowiek prawdziwie święty – vir vere sanctus”. Jan Paweł II beatyfikował go 28.06.1987 r.

Do podjęcia tego tematu pracy skłoniły Autorkę następujące powody: 1) rozpoczęte badania nad teologią duchowości Błogosławionego, które wymagają kontynuacji i kompleksowego opracowania jego duchowej nauki; 2) brak naukowego opracowania tematu świętości według bł. Jerzego Matulewicza; 3) ukazanie mało znanego mistycznego wymiaru jego duchowości na podstawie nowo odkrytych źródeł; 4) pragnienie ofiarowania Zgromadzeniu Księżę Marianów, Siostrom Eucharystkom i Siostrom Ubogim od Niepokalanego Poczęcia naukowego opracowania tematu świętości na podstawie pism ich Ojca Odnowiciela i Założyciela, dla pożytku duchowego i naukowego członków tych